

Umorjeni škof

Povest iz loške zgodovine
Drugi del: Kazen in pokora

I. Nočni pokop

Petek po nedelji Exaudi anno Domini 1412 je bil za loško mesto kaj čuden in žalosten. Kakor blisk iz jasnega neba je zadela Ločane novica, da je ponoči škof Konrad umrl. "Kako, saj smo ga vendar še sinoči videli, ko je jezdil čil in zdrav iz Crngroba v mesto," so govorili.

Tedaj prisopiha po grajskem bregu stara Špelca, ki gori pri mestnem sodniku pestuje otroke. Vsa objokana kar od daleč vpije svojim tovarišicam tam na mestnem trgu: "Za pet Kriščevih ran, škofa so umorili! S prebodenim srcem leži ubožec na postelji." Ženske so zagnale obupen jok, ki je privabil tja tudi meščane. Hoteli so še kaj več zvedeti o strašnem dogodku.

V tem hipu prikrevsa na trg znani potepuh in pijanec Matjaž. Pošteni ljudje niso imeli radi z njim opravka. Pravili so, da se kaj rad druží z Judi, jim za pijačo vrši razne posle. Matjaž je ravno še ujel besede stare Špelce. "Ha, ha, ha," se odurno zakrohota pijanec, "umorili so ga? Ha, ha, ha! Kaj pa, če se je sam? Špelca, ti si gotovo pozabila pogledati, da drži še mrtev škof nož v roki. Ga je pač pozabil izpustiti, preden je izdihnil."

Nesramnež je hotel še naprej govoriti. Toda možje so ogorčeno dvignili proti njemu pesti: "Ti pritepenec, ti se drzneš sramotiti našega mrtvega škofa."

Matjaž jo urno odšvedra: "Ha, ha, ha. Saj že grem. Če ne verjamete meni, boste pa verjeli višjim gospodom. Ha, ha, ha!"

Še večja zmeda pa je bila v gradu samem. Prošt Andrej in sluga Marko sta se od obhajila v Hribih vrnila šele po polnoči. Ko sta šla mimo škofove spalnice, je bilo vse mirno. Zato sta po prstih odhitela brž k počitku, da ne bi zbudila škofa. Proti jutru sta bila spet oba hitro pokonci, da bi postregla škofu.

Konrad je zjutraj vstajal že ob štirih. Čudno. To jutro pa ni bilo čuti nobenega šuma. Ko se bliža že peta ura, potrka prošt na vrata škofove spalnice. Nobenega odziva. Gospod Andrej potrka drugič in tretjič. Nič! Tedaj z Markom pokličeta škofa. Spet ni odgovora. Zvesta služabnika se neizmerno prestrašita. Oba slutita nesrečo. Marko poskusi odpreti vrata. Bila so zaklenjena. Toda ključa ni bilo na notranji strani, kot je bil običajno. Sluga brž poišče svoj ključ in odpre vrata.

Tedaj se jima nudi strašen prizor. Škof Konrad leži oblečen na svoji postelji. Na prsih mu zija strašna rana. Vse je okrvavljeno. Pri tem groznem pogledu se prošt Andrej zgrudi na kolena in joka kot otrok. Sluga Marko pa brž skliče vse grajske prebivalce.

Prvi priteče glavar Miklavž Gutemberg kljub svojemu petinšestdesetemu letu. Tudi njega pogled na mrtvega škofa tako prevzame, da skoraj omedli. Za njim prihite uradniki in grajski sodnik grof Janez, ki takoj napravijo zapisnik. Vsi ostrme, ko opazijo v rokah mrtvega škofa okrvavljen nož. Prošt Andrej pa je že poprej odhitel v grajsko kapelo, da čim prej opravi zadušnico za nesrečnega škofa.

Okrog devetih počí glas, da je prišel v Loko sam kranjski deželni glavar celjski grof Herman, ki je po brzem slu zvedel, kaj se je v Loki zgodilo. Glavar je zapustil viteške igre v Ljubljani in odhitel v Loko, da kot najvišji sodnik v deželi preišče zamotano zadevo. Takoj pokliče mestnega sodnika in loškega glavarja na posvetovanje. Prinesli so mu sodni zapisnik. Herman ga urno prebere in odloči: "Nož da je držal mrič v roki? Torej tu ne gre za umor, ampak za samomor."

Mestni gospodje mu ugovarjajo: "Vaša milost. Oprostite, da smo mi drugačnega mnenja. Vse kaže, da je morilec sam potisnil umorjenemu nož v roke."

Herman neprijazno odvrne: "Prosim, gospodje, dokažite mi svojo trditev. Jaz sem prepričan, da se je škof sam umoril. Po vzroku ne bomo spraševali. Tudi sodili ga ne bomo. Sodil ga je večni Sodnik. Pač pa se moramo držati deželnih postavk, ki odrejajo, da se samomorilcev ne sme pokopati cerkveno. Sicer pa Cerkev sama isto ukazuje. Zato odrejam, naj se škof Konrad danes zvečer čisto natihem zagrebe na grajskem vrtu."

Prav v tem času se javi deželnemu glavarju loška duhovščina. Vodil jo je starološki vikar Salomon. Herman prišlece takoj sprejme.

"Ravno prav ste prišli," začne grof. "Gotovo ste zvedeli, kako žalostno je končal škof Konrad. Držati se moramo deželnih postavk, ki se glede samomorilcev krijejo tudi s cerkvenimi. Zato sem pravkar odredil, da se ima škof zagrebsti danes zvečer na grajskem vrtu. Vršiti se mora pokop brez vsake slovesnosti in na skrivaj."

Tedaj stopi pred Hermana vikar Salomon. Kot prerok z onega sveta se je zdel častitljivi starček. "Kaj?" zagrmí njegov še vedno močni glas. "Vi, gospod glavar, vi si drznete škofa imenovati samomorilca." Tedaj zapiči vikar svoj prodirljivi pogled v Hermana in dostavi: "Kličem vas pred božjo sodbo, gospod glavar. Tam boste nekoč odgovarjali."

Mogočni celjski grof se za hip zdrzne, pa se takoj obvlada. "Gospod vikar," pravi Herman, "ne razmotrivajte dalje o tem. Saj vidite, da vsaj zaenkrat ne morete dokazati nasprotnega. Zato bo najmanj zgledovanja, če pristanete na skrivni pogreb na grajskem vrtu."

"Dobro, naj bo po vašem, gospod grof. Toda kakšen bo pogreb, bom odločal jaz. Gospod deželni glavar, Bog je pravičen." Po teh vikarjevih besedah se duhovščina poslovi in odide.

Medtem so škofa položili na mrtvaški oder v grajski kapelici. Vendar pa deželni glavar ni dovolil, da bi ga hodili meščani kropiti. To prepoved je razglasil mestni sluga z običajnim bobnanjem: "Njegova milost, deželni glavar Herman grof celjski odreja sledeče: Vsi veste, kaka nesreča je zadela loško mesto, ki je izgubilo svojega gospodarja škofa Konrada de Hebenstreit. Žalostna smrt je nastopila v takšnih okoliščinah, ki bi mogle povzročiti v mestu razne nemire. Da se to prepreči, določa gospod deželni glavar, da meščani ne smejo kropiti mrtvega škofa, niti se ne morejo udeležiti pogreba, ki se bo vršil na skrivnem. Dokler loško mesto ne dobi novega škofa, bo sodno oblast izvajal sam deželni glavar, ki za sklep opozarja meščane, naj za mrtvega škofa molijo. Za meščane same pa bo tem boljše, čim manj o tej žalostni zadevi govorijo."

Po vihnem in nemirnem dnevu je slednjič nastopil večer. Polna luna je turobno razsvetljevala mogočno grajsko zidovje. Posijala je celo v najskritejši kotiček grajskega vrta. Tam je stala starodavna samotna kapelica. Kristus na križu v njej. Bog ve, kateri škof jo je zgradil v davnih časih. Skoraj so pozabili nanjo. Le škof Konrad se je zanjo zavzel in jo obnovil. Kaj rad je tu opravljal svoje molitve.

Tudi nocojšnjo noč je vladika prispel semkaj. Toda ni prišel sam. Loški duhovniki so ga prinesli mrtvega v preprosti rakvi. Na čelu našega sprevoda je korakal vikar Salomon. Čudno. Kako sključeno gre nocoj ta do sedaj tako pokončni starček. S tresočim glasom blagoslovi odprt grob, tovariši pa mu jokaje odgovarjajo. Pretresljivo zaropče krsta, ko jo spuste v temno jamo.

Preden jo zagrebejo, se Salomon obrne k duhovnikom pogrebce in spregovori s slabotnim glasom: "Častiti sobratje. Nocoj pokopavamo svetnika. Za pravico Cerkve je padel, a nam je jezik zavezan. Toda Bog je pravičen. Kar vas je mlajših, boste pravico še doživeli. Jaz pa se bom preselil v večnost, kjer bova skupaj s škofom Konradom podpirala vaše delo za zmago pravice. Molite za mučeniškega škofa, molite tudi zame, ko se mu pridružim." Nato se vikar obrne h grobu in konča mrtvaške molitve: "Requiescat in pace. Počivaj v miru. Amen."

Drugo jutro je opravil proš Andrej slovesno zadušnico za umorjenega škofa. Sv. maša se je vršila v nunski cerkvi pri zaprtih vratih. Tako je veleval ukaz mogočnega deželnega glavarja. Dobre nune so vso cerkev črno oblekle. Velik katafalk z grbom freisinških škofov je stal sredi cerkve. Nune so celo mašo na glas jokale. Komaj so mogle odpevati mašne odgovore.

Po sveti maši pa je prišla k proštu mati opatica Elizabeta. Od žalosti skoraj ni prišla do besede. "Gospod proš, " je slednjič le spregovorila, "kaj nam je storiti, da operemo čast velikemu pokojniku?"

Sam ves potr tolaži gospod Andrej opatico. Naroča ji, naj nune neprenehoma molijo, da čim prej zmaga resnica.

Med tem pogovorom že prihiti v refektorij sestra vratarica. Vsa prestrašena napove novo nesrečo: "Tudi gospod večni vikar Salomon v Stari Loki je pravkar umrl."

V tem hipu že zadonijo vsi loški zvonovi in objokujejo dva Ločanom tako ljuba duhovnika: škofa Konrada in vikarja Salomona. Samostanska družina pa se še enkrat zbere v cerkvi in goreče odgovarja proštu Andreju, ki opravi za predraga pokojnika mrtvaške molitve.

II. Na Starem gradu

Pod Lubnikom, koncem divje Slepe doline štrli proti nebu starodaven grad Wildenlok. Stoji na dobrih petsto metrov visokem skalnatem stožcu, ki se zdi, da je skoraj nedostopen. Grad je zidan nepravilno, pač tako, kot je nanesa prirodna lega kraja. Zidovje je izredno močno in silno utrjeno. Pred vhodom v grad se razprostira velik preddvor za stražo. Vse grajsko naselje je trdno obzidano in dostopno le po dvigljivem mostu. Cela zgradba je romantično divja, da res zasluži ime Divja Loka, kot se naziva že od starodavnih časov.

Ta že od narave tako močno zavarovani grad so zgradili v prastarih časih loški vitezi, ki so tu prebivali še preden so prišli v Loko fresinški škofje. Vse kaže, da so bili sprva roparski vitezi. Še sedaj vedo ljudje o njih pripovedovati marsikaj hudega. Pozneje so jim začeli sto-

pati na prste škofje. Zlasti hude preglavice so delali bratje de Wildenlok škofu Emilhonu in mu povzročili škodo na njegovem posestvu. Toda škof jih je ugnal in v letu Gospodovem 1283. so se mu morali pokoriti in mu popraviti vso napravljeno škodo.

Seveda so bile med Loškimi vitezi tudi izjeme. Te dobre viteze so škofje radi sprejemali v svoje službe. Najboljši izmed njih so se posvetili celo duhovniški službi. Nekateri teh duhovnikov so postali župniki v Šmartnem in Naklu. Henrik de Wildenlok je bil celo župnik v Stari Loki. Še sedaj vedo povedati stari ljudje, kako skrbno je nekdaj poučeval loško mladino župnik Henrik, ki je bil obenem tudi učitelj. Prav sedaj pa se šola v minoritskem samostanu v Ljubljani sin pokojnega brata sedanjega grajskega lastnika klerik Gal de Wildenlok, ki je zaradi svoje pobožnosti in nadarjenosti nada ljubljanskega samostana.

Toda sedanji lastnik Starega gradu Wilfin de Wildenlok se zdi, da spet posnema svoje starodavne prednike. Ne pravijo mu zastonj Rebel - upornik. Saj ga ni nikdar doma. Komaj toliko časa je vzdržal na svojem gradu, da je po predpisih, skupno z drugimi plemiči, prejšnji teden sprejel škofa Konrada, ko je prispel v Loko. Njegova večna pota so kaj sumljiva. Ljudski glas mu prisoja, da je tudi on roparski vitez, kakor so bili njegovi dedje. Škof Konrad bi ga gotovo ukrotil, pa ga še ni spoznal, ker je vladal Loko še premalo časa.

Okrog Starega gradu se širijo prostrani, skoraj neprodirni gozdovi. Začno se takoj za škofovim gradom. Ločani jim pravijo Štangrof. Meščani nič kaj radi ne zahajajo v to goščavo. Saj se volkovi in druga zverjad rada tod plazi. Zlasti nevarna je volčja dolina. Groza pa obhaja človeka, če zaide v zadnji konec Vincarske grape, v tako imenovano Kuhinjo. Sami vragi menda tukaj kuhajo. Po vsem gozdu so posejane skrivnostne podzemskie jame in brezna. Najgloblja med njimi je Gipsova jama. Bog ve, kakšne skrivnosti skrivajo v sebi te jame. In prav v te divje gozdove je zbežal nesrečni Hinko takoj po svojem strašnem zločinu.

Komaj je bilo grozno delo opravljeno, prevzame nesrečnega mladeniča neizmerno kesanje. "Moj Bog, kaj sem storil," kliče njegova do smrti prestrašena duša. "Proč, samo proč iz tega nesrečnega mesta. Kaj mi zdaj mar denar, kaj čast, ko pa sem morilec. Preklet Jud, ti si vsega tega kriv." Kakor brez uma hiti v škofovo delovno sobo, da vidi, če je denar na varnem. "Ne maram ga," si govori, "pa nočem, da bi ga ukradel Jud." Zato skrbno zapre blagajno in zaklene sobo. "Tako! Zdaj pa proč, samo proč!"

Neopažen se izmuzne iz gradu in že ga objame temni gozd. Le naprej, samo naprej, tega si želi njegova duša. Kaj mu mar, če se spotakne ob korenini njegova noga. Kaj mu mar, če pade sto in stokrat. Sicer sije bleda luna, toda drevesa so tako gosta, da se komaj kak njen slabotni žarek prikrade skozi. Saj nesrečnemu fantu prija tema bolj kot svetloba. Saj je ta tema podoba njegove duše. Zato le še v večjo temo, le še globlje v gozd. Tako tava Hinko po temnem gozdu ure in ure. Kaj je to, če niti ne ve, kje se nahaja, samo da je čim dlje od kraja umora.

Glej, tam je svetla jasa in že je na njej. Toda naenkrat mu zastane noga ob globokem zevajočem prepadu. "Aha, to je Gipsova jama." Kot blisk šine nesrečnežu v glavo misel: "Noter se vrzi, pa bo vsega konec. 'Saj res,' mu odgovarja duša. "Muke so neznosne. In vedi, da bodo te muke še vedno hujše, čim dlje boš živel. Končaj se, pa bo dobro. En hip pa boš rešen."

In že se skloni mladenič nad breznom, samo nogo še prestavi, pa bo zdrknil v globino. Toda kaj je to? Ali se ne oglašča v daljavi slaboten zvonček. Da res! V Crngrobu zvoni zgodnje

sveto jutro Mariji v čast. Ah, Marija! Kako lepo je nekdaj bilo. On, zlatolas in nedolžen deček je klečal z mamico vsako jutro pred Marijino podobo v domačem gradu. Mamica! Ali ne vidi popolnoma razločno njene podobe pred seboj. Tako žalostna je, pa vendar tako dobra, neizmerno dobra.

Ob tem prividu Hinko zdrkne na kolena in se milo zjoče: "O, mamica, zakaj si me pustila samega tako zgodaj. Če bi ti živela, nikdar ne bi postal morilec. Pa tudi sedaj vem, kaj hočeš od mene. Ne smem postati poleg morilca še samomorilec." Hitro skoči fant pokonci. "Proč od tega groznega in nevarnega kraja!"

Tedaj se tam na obzorju zasniva prva jutranja zarja. Hinko se čuti do smrti utrujenega. Počasnega koraka se odpravi naprej. Glej, tamkaj žubori studenec. Saj res, to pa je Žegnani studenec. Kolikokrat je že slišal staro Špelco, ki je vedela o tem studencu povedati toliko lepega. Duhovnik je nekoč nosil sv. Rešnje telo ponesrečenemu drvarju. Tu ob studencu je počival s samim Bogom. Nato je studenec blagoslovil. Od takrat nosi ime Žegnani studenec.

Hinko si pogasi pekočo žejo. Nato se kot ubit zvrne na zemljo in pade takoj v globoko spanje. Dolgo je spal. In ko se je zbudil, je že sijalo sonce.

Komaj odpre oči, že mu znova stopi pred oči strašno dejanje. "Toda," pomisli za hip, "saj se mi je le sanjalo, da sem umoril strica." Pa se brž zave, da je vse to resnica. "Moj Bog, kaj naj storim? Ali naj grem v mesto in se javno spovem svojega greha. Ne, tega ne morem. Ne morem pogledati trupla umorjenca. Toda tukaj tudi ne morem ostati."

V vseh težkih trenutkih so nam dobri duhovi bližje, kot bi si mogli misliti. Tudi nesrečni žrtvi so stali blizu. "Pojdi v Stari grad," so mu govorili. "Ali ne veš, kako dobra ti je grofica Hildegarda. Ali si pozabil, da je bila Hildegarda največja prijateljica tvoje umrle matere. Da zato ljubi tudi tebe kot sina prijateljice."

"Saj res," se odloči mladenič. "Tja pojdem in njej se razodenem. Sam ne morem več nositi tega pekla v duši."

Kakor v sanjah gre Hinko dalje. Kmalu mu zableste nasproti grajski zidovi, ki se kar kopljejo v sončnih žarkih. Brez ovire prekorači fant dvigljivi most. Dvorišče je prazno, ni ga opazila živa duša.

Prav tedaj stopi iz grajske veže na dvorišče gospa Hildegarda. Brž stopi k Hinku in mu izrazi sožalje zaradi stričeve smrti. Bili so že tu mestni siromaki, ki jih je plemenita gospa vsako jutro nasitila in obdarovala. Ti so ji sporočili prežalostno novico.

Grofica Hildegarda je res edinstvena žena. Ni še stara, a vendar se ji jasno pozna bolezen, ki ji je že začrtala prve smrtne poteze v njeno plemenito lice. Doma je v znanem koroškem gradu Ostrovica. S Hinkovo materjo, Ano grofico Hebenstreit, sta se skupno vzgajali pri benediktinkah v Št. Juriju ob Dolgem jezeru. Nato sta se mladi prijateljici poročili. Gospodična Ana je ostala kar na Koroškem in postala baronova žena iz Starega dvora, njena tovarišica Hildegarda pa je odšla na Kranjsko, ko se je poročila z vitezom Welfingom de Wildenlok. Toda čudno. Obe mladenki sta bili srčno dobri, a sta bili v zakonu obe nesrečni. Starodvorski baron je bil zapravljivec, loški Welfing pa temna in prikrita osebnost.

Zelo malo se je divji mož zmenil za nežno in plemenito Hildegardo. Puščal jo je samo v gradu, on pa je hodil po tajinstvenih in neznanih potih. Edina uteha nesrečne žene je bil sinček, ki bi moral biti sedaj v Hinkovih letih. Toda preselil se je že kot nežno dete med

nebeške krilatce. Od takrat tudi grofica Hildegarda peša. V tihi, nikomur razodeti boli sameva plemenita žena na samotnem gradu. In prav ta bol in ta samota sta jo še bolj poplemenitili. Popolnoma se je posvetila revežem. In čudno. Mračni Welfing je pri tem delu usmiljenja prav nič ne ovira.

Prijazna gospa pelje Hinka v svojo delovno sobo, ki je bila polna raznega blaga in na pol izdelanih oblek za reveže. Ko se usedeta, zapazi Hildegarda, kako strašno zdelan je mladenič. "Vidim, kako hudo vas je zadela stričeva smrt, gospod Hinko," začne sočutno grofica.

Fant ne more ničesar odgovoriti, temveč se nenadoma zgrudi na kolena pred plemenito ženo. Na njena kolena si nasloni glavo in krčevito joka.

Gospa Hildegarda je že toliko hudega prestala v življenju, da si je pridobila čudovito razumevanje za tuje gorje. "Moj sin," začne znova Hildegarda, "tebe muči še nekaj hujšega kot stričeva smrt. Govori, Hinko. Misli si, da klečiš pred svojo materjo, ki je s svojim duhom čisto gotovo sedaj med nama."

Fantovo telo se zvija v strašnih krčih. Kakor ranjena zver zakriči: "Jaz sem zabodel škofa."

Grofica Hildegarda se za hipec strese, pa se takoj obvlada. Čisto po materinsko se skloni nad nesrečneža, ga objame in mu zašepče: "Otrok moj nesrečni, nikar ne obupaj. Bog je neskončno usmiljen. Pa tudi jaz vem, da si ti le nesrečna žrtev drugih resničnih morilcev. Vstani Hinko in se pomiri. Vse bo še dobro, boš videl."

Usmiljena žena dvigne fanta in ga spet posadi na stol poleg sebe. "Veš, Hinko, povej mi čisto mirno vso žalostno zgodbo. Spet si misli, da pripoveduješ svoji materi. Videl boš, da ti bo odleglo, če se razodeneš meni, ki te materinsko ljubim."

Med bridkimi solzami kesanja pripoveduje mladenič svojo žalostno zgodbo. Prav ničesar ne zamolči, ničesar ne olepšuje.

Hildegarda ga sočutno in pazljivo posluša. Nato pa spregovori modra žena: "Premisliti morava zdaj, moj nesrečni Hinko, kaj nama je storiti." Hildegarda se za hip zamisli. Svoje že v večnost usmerjene oči pobožno dvigne proti križu tam v kotu in potihem moli. Nato nadaljuje: "Nikakor ne smeš še povedati, da si ti strica umoril. Pravi morilec, celjski grof Herman, je še premočan, da bi mu kdo prišel blizu. Moj ubogi otrok. Čaka te še dolga in huda pokora. Pride čas, od božje previdnosti določen, ko boš priznal svoj greh in boš prejel zanj odvezo. Tudi svetniški škof Konrad bo takrat dobil javno zadoščenje. Za sedaj pa molči, trpi in moli. Slednjič boš videl, da se bo dobro izteklo. Da, boljše se bo izteklo, kot si moreš sedaj misliti. Midve s tvojo materjo pa bova v nebesih zate prosili, moj ubogi, ubogi Hinko."

Pri teh besedah tudi grofico Hildegardo premaga žalost in bridko plaka nad nesrečnim mladeničem. Ko se umiri, poskrbi za telo nesrečnega fanta in mu pripravi hrane. Slednjič odloči, naj ostane še čez noč v njenem gradu. Ni si še upala nesrečneža samega odpustiti. In res se je Hinko čudovito pomiril. Še celo spal je dosti mirno v Starem gradu. Grofica Hildegarda pa se je vso noč borila v grajski kapelici z Bogom za dušo nesrečnega mladeniča.

III . Skrbi celjskega grofa Hermana

Ločani so sicer opazili, da ni bilo Hinka ves dan na spregled. Toda v splošni zmedi jim tega ni bilo kaj prida mar. Tem bolj pa je to občutil Hinkov prijatelj Korbinjan. Tudi on je na vse zgodaj zvedel o škofovi smrti in zato ni odšel na viteške igre v Ljubljano. Ves dan je

poizvedoval po prijatelju, toda šele zvečer so mu povedali mestni reveži, da so ga videli v Starem gradu, kamor so odšli po običajno miloščino. Tedaj se je Korbinjan pomiril, saj je vedel, kako je fantu naklonjena grofica Hildegarda. Brez dvoma se je žalostni mladenič zatekel k njej, ki mu je že ves čas, kar je v Loki, bila kot mati.

V soboto zjutraj je odšel Korbinjan v Stari grad, da bi videl kako je s Hinkom. Našel ga je na grajskem vrtu. Kar prestrašil se je, ko je videl, kako je prijatelj upadel. Brez besed mu ponudi roko. Hinko se nasloni na prijateljevo ramo in se bridko zjoka.

Tedaj spregovori Korbinjan: "Umiri se, prijatelj. Kar se je zgodilo, je storjeno. Tu ne pomaga nobeno obupavanje. Bodi moč in glej z zaupanjem v življenje."

Tedaj tudi Hinko pride od besede: "Hvala ti za sočutje, prijatelj. Toda moja bodočnost je uničena." Kar na jeziku je že imel besedo, da bi razodel prijatelju svoj greh. Toda takoj se spomni nasveta modre Hildegarde, naj zaenkrat molči o svojem zločinu.

V tem hipu zadone loški zvonovi. Hinko se zdrzne in vzklikne: "Stricu zvonijo."

Toda Korbinjan prepadenemu fantu razloži, da je škof Konrad že v grobu in da zvonijo vikarju Salomonu. "Sicer pa," pravi nazadnje, "naj velja to zvonjenje tudi škofu, kateremu deželni glavar včeraj ni dovolil zvoniti. Pa tudi zate je že čas, da greš spet med ljudi. Saj sem prav zato prišel semkaj, da te pospremim v mesto."

Hinko je bil takoj pripravljen, le poslovil bi se še rad od plemenite gospe Hildegarde.

"Dobro," pravi Korbinjan, "če ti je prav, te spremljam. Tudi jaz bi rad pozdravil dobro grofico."

Grofica Hildegarda je vso noč prečula v molitvi. Kako bi mogla spati, ko je zvedela, kdo je izvršil strašni zločin. Ta teža je bila prehuda za njeno od obilega trpljenja tako oslabele srce. Vendar je sprejela mladeniča, ki sta hitro opravila, ko sta opazila, kako slabotna je grofica. "Gospod Korbinjan," pravi k sklepu Hildegarda, "prosim vas, pazite na prijatelja. Saj vidite, kakšen revež je postal. Nobenega svojega človeka nima več na svetu."

Korbinjan z veseljem obljubi grofici, da ne bo Hinka zapustil niti v največji sili. Hildegardo je očitvidno razveselil in pomiril ta odgovor. Prijazno poda fantoma roko v slovo. Hinku pa še reče: "In vi, gospod Hinko, ne pozabite, kaj sem vam sinoči naročila. Zbogom, dobra otroka, zbogom!"

Prijatelja odideta. Obema se zdi, da sta se poslovila od grofice Hildegarde za večno. Zamišljeno sta prispela v mesto.

Neprestano se vrste množice, ki hite v Staro Loko pokropit vikarja Salomona. Položili so ga na mrtvaški oder v karner na pokopališču. V spodnjem delu karnerja so spravljene mrtvaške kosti, gornji prostor pa je spremenjen v kapelico sv. Mihaela. Karner ali kostnica je okrogla stavba, ki po svojem postanku sega daleč nazaj v romansko dobo.

Danes je vsa kapela prevlečena v črno. Kropivci pobožno molijo in prinašajo cvetja, s katerim so napolnili skoraj vso kapelo. Vikar Salomon leži med cvetjem ves pomlajen in čudovito lep. Spokojen obraz kaže že sledi nebeške blaženosti in sreče. Splošen ljudski glas pravi, da je Salomon svetnik.

Kostniška kapela je povezana s pokopališko cerkvico sv. Lovrenca. Tu se celo dopoldne bero maše za pokojnika. Ljudje pa tudi ugibajo, kdo bo Salomonov naslednik. Vsi si želijo gospoda Andreja. Ta bi bil pravi za Ločane.

V ponedeljek po "Dominus fortitudo" anno Domini 1412 so na Fari slovesno pokopali

večnega vikarja Salomona. Mogočna prifarška cerkev ni mogla objeti vseh pogrebcev. Poleg domačih duhovnikov so prišli k pogrebu še sosednji. Iz Selc je prihitel večni vikar Matija, iz Poljan pa večni vikar Martin. Pogreb je vodil žirovski vikar Nikolaj Pohladin, ki je bil najstarejši duhovnik v vsej loški okolici.

Pogrebni govornik prošt Andrej je po pravici slavil svetniške čednosti pokojnikove. Ko je ob sklepu pozival Ločane k molitvi za umrlega dušnega pastirja, se ni mogel več premagati. Kljub izrecni prepovedi deželnega glavarja Hermana, je v pridigi omenil tudi škofa Konrada. Solznih oči je takole končal svojo znamenito pridigo: "Vikarja Salomona bomo položili v grob pred velikim oltarjem. Toda blagi pokojnik je imel prijatelja škofa Konrada, ki je le en dan pred njim odšel v večnost. Na tega prijatelja je dobri vikar mislil še tik pred svojo smrtjo. Preden je izdihnil, je določil, naj tudi škofa Konrada, kadar pride na dan resnica, položijo k večnemu počitku ob njegovi strani pred velikim oltarjem te prelepe cerkve. Molimo goreče, da se bo moglo to čim prej zgoditi. Obema velikima pokojnikoma, škofu Konradu in vikarju Salomonu, pa naj Gospod da večni pokoj in večna luč naj jima sveti. Amen."

Pri teh besedah je vsa cerkev na ves glas zajokala. Med ihtenjem se je zaprla grobnica nad svetim duhovnikom Salomonom. Bog sam le ve, kdaj se bo spet odprla, da slovesno vase sprejme nesrečnega škofa Korada.

Čudno! Ko so se Ločani vračali od pogreba svojega župnika, se že zopet oglasi navček, mrtvaški zvonček. "Saj smo si že mislili," so se menili, "da gre v tretje rado. Gotovo je spet kak imenitnik izdihnil."

Ko pridejo v mesto, že zvedo, da je bila njihova slutnja prava. Grofica Hildegarda iz Starega gradu je umrla. "No," so dejali meščani, "tudi ta je bila za nebesa že zdavnaj zrela." Loški reveži pa so bridko zaplakali, ko so zvedeli, da njihove krušne matere ni več med živimi.

Loški vitezi iz Starega gradu imajo svojo grobnico v mestni kapeli pri sv. Jakobu. Tam je čez par dni nato zadobilo večni pokoj strto srce grofice Hildegarde. Pogrebno opravilo za pokojno grofico je imel prošt Andrej. Kar ganljivo je bilo gledati mestne ubožce, kako so jokali in zdihovali po svoji umrli dobrotnici. "Kdo nas bo odslej hranil, kdo nam šival obleko, kdo tolažil." Tako so tožili siromaki. Pa tudi meščani so žalovali, saj gospa Hildegarda ni imela niti enega sovražnika. Ta žalostna svečanost je prevzela celo viteza Welfinga. Morda je šele danes začutil, kaj je izgubil, ko mu je umrla žena. Tudi Ločani so se že kar naprej bali, da bo ubogi vitez sedaj popolnoma propadel. Gospodu Andreju pa je padlo v oči, da Hinko, ki je bil tudi med pogrebci, tako neutolažljivo joka. "Res je čuden ta fant," uidejo proštu misli kar med svetim opravilom." Tu tako žaluje, pri stričevem pogrebu pa ga še zraven ni bilo."

Vse te dni je imel gospod deželni glavar Herman Celjski skrbi in dela kar čez glavo. Nastanil se je v starodavni Mestni hiši na Glavnem trgu.

Je kaj zanimiva ta Mestna hiša. Nad streho se ji dviga vitek stolpiček, raz katerega vabi zvonček mestne očete na posvetovanje. Nad starim romanskim vhodom je pred leti naslikal mojster Martin prav posebno sliko, s katero je poredno označil prizadevanje mestnih oblastnikov, da pridejo do te časti. Središče slike tvori veliko kolo. Na njegovi najvišji točki sedi oblastnik in kliče: "Jaz vladam." Na levi strani spodaj se že trudi drugi mož, da bi splezal na vrh kolesa in vpije: "Jaz hočem vladati." Na desni pa je pravkar padel tretji mož s kolesa in zdihuje: "Jaz sem vladal." Tudi notranjščina hiše je lepa. Dvorišče obkrožajo hodniki s celo vrsto okroglih stolov, ki nosijo oboke. Mojster Martin je poslikal veliko zbornico s slikami iz loške zgodovine.

Toda celjski grof si je za bivališče izbral čisto preprosto sobico v vrhnjem nadstropju, ki je bila ločena od ostalih stanovanjskih prostorov. Tu gori je imel mir, tu ni mogel nihče opazovati njegovega početja. Grof Herman je imel dosti vzrokov, da ni maral biti opazovan. Najprej si je zaželel samote. Ga je le močno zadela beseda sedaj že pokojnega vikarja Salomona. Na božjo sodbo ga je poklical. Kakor da bi stari mož vedel, kdo je zasnoval škofov umor. To je dobro, da tega nevarnega moža ni več med živimi. "Ha", se zasmeje slednjič Herman, "kdo pa mi kaj more. In božja sodba, to so le prazne besede. Mrtvi mi ne morejo škodovati. Pa tudi živih se ne bojim. Saj so vsi v mojih krempljih. Edino Hinka, tega jokavega fanta bo treba še vzeti v roke, da mi ne zmeša štrene." Tako premišlja glavar in kuje načrte.

Ko se je zmračilo, je dobil gospod grof obisk. Skoro neslišno se je pred sobo priplazil Ruben, Levijev brat. Herman mu takoj dovoli vstop. Kakor pač Judje znajo, tako priliznjeno je pozdravil Ruben glavarja.

"Pusti to," zarenči nad njim grof. "Povej mi raje, kako stoji vsa zadeva."

"Prav dobro, vaša milost. Namesto brata Levija sem prišel jaz. To je bolj varno. Jaz sem tujec, brata pa meščani poznajo."

"Kajne, po denar si prišel, Jud? Na, tu imaš nakazilo za obljubljenih 1000 zlatnikov. Če boš pred menoj v Celju, zglasi se pri mojem oskrbniku in ti jih izplača." Herman se usede in napiše nakazilo.

Ruben si ne more kaj, da bi si od veselja ne mel rok: "Hvala vam, hvala, vaša milost. Z veseljem sva vam z bratom na uslugo, kadar bo treba."

Grof mu dobrohotno veli, naj se usede. "Veš kaj, Ruben," začne nato. "Kaj pa naj storimo s Hinkom, škofovim nečakom?"

"Vaša milost, tudi mene ta dečko skrbi. Brat mi je povedal, da je le za las manjkalo, pa bi se bil v zadnjem hipu skesal in preprečil umor. Pa tudi sedaj mu ni kaj zaupati."

"Najenostavneje bi bilo, da tudi njemu upihnemo življenje," meni grof.

Jud mu ugovarja: "Vaša milost, oprostite, da nisem vašega mnenja. Če še fanta spravimo s sveta, bo postalo nevarno. Že sedaj smo komaj zabrisali sled za seboj. Ali niste čuli, kako je Ostguhl pridigoval ob vikarjevem pogrebu. Res moramo biti oprezní."

"Kaj torej predlagaš, Ruben?"

"Veste, gospod glavar, moj brat je fantu obljubil, da pod novim škofom postane oskrbnik in loški glavar."

Herman se zakrohoče: "No, to se bo pa že dalo napraviti. Saj sem ti že v Celju omenil, da mislim našega Hermana postaviti za freisinškega škofa. Potem bo Hinko pač lahko postal glavar. In kakor nalašč mi je sedanji glavar Gutenberg omenil, da stopi v pokoj takoj, ko zavlada novi škof."

Tudi Ruben se zasmeje: "Glejte no, vse gre, kot bi bilo namazano. Saj fant se ravno potejuje za roko njegove hčere Ane Marije. Gutenberg mu je ne bo več branil, če postane Hinko njegov naslednik."

Celjan se še glasneje zasmeje: "No, vidiš Ruben, tudi tega dečka bomo ukrotili. Enega premagamo z mečem, drugega z žensko, ha, ha, ha."

Po kratkem molku začne grof znova: "Še o nečem se imava pogovoriti. Treba bo takoj na delo za našega Hermana. On sam ne bo storil ničesar. Nasprotno, še branil se bo. Zato se moramo za zadevo zavzeti mi z vso dušo. Najprej se bo treba obrniti na Freising. Ondotni

kapitelj mi je itak naklonjen. Važno besedo bo imel tudi oglejski patriarh Ludovik. In ta je moj prijatelj. Ti Ruben pa bi odhitel kot brzi sel v Freising, kjer boš oddal kapitlju moje pismo. In kar ne bo še jasno iz mojega pisma, pa boš ti osebno pojasnil glede smrti škofa Konrada. Njegovo smrt boš že znal popisati tako, kot bo nam prav, ha, ha, ha!"

"Nič se ne bojte, vaša milost. Takoj sem pripravljen iti na pot. Kar pripravite pismo, gospod glavar."

Grof Herman se usede in napiše kratko sporočilo o žalostni smrti Konrada de Hebenstreit. "Več o tem bo prečastitemu kapitlju sporočil brzi sel ustno," pristavi nazadnje še v pismu. "In glede naslednika imam pa tudi svoje želje, ki jih v kratkem zveste."

Ko pismo podpiše in zapečati, ga odda Rubenu. "Tako, zdaj pa le urno na pot. Za plačilo ti bo svoboden posel v Loki, tebi in tvojemu bratu."

Jud jadrno zasede svojega iskrega konja in odjezdi v Freising.

IV. Novi škof De Cilia

Grofu Hermanu se je že kar tožilo po Celju. Zato je čim prej zapustil Loko. V Ljubljani je kar na hitro opravil najnujnejše glavarске posle ter nato jadrno odjezdil na svojem iskrem Mišku proti Celju.

Kako se začudi, ko že v daljavi zapazi, da visi s stolpa njegovega gradu dolga zastava, ko jo razvijejo le, če je on sam doma, ali pa če dojde na grad kaka izredno odlična osebnost. V silni radovednosti še bolj spodbode konjiča in v hipu sta že pred grajskih vhodom. Brž poi-zve od čuvaja, da je na Celjski grad dospela njegova prevzvišenost sam oglejski patriarh Ludovik.

Herman se je trudil, da je bil z Oglejem v kar najtesnejši zvezi. Zavedal se je, kakšno veljavo imajo oglejski patriarhi. Že prednik sedanjega patriarha, Janez, mu je bil naklonjen. S papeževim dovoljenjem mu je že leta 1393 podelil patronatsko pravico nad več cerkvami na Štajerskem, na Kranjskem pa nad cerkvijo v Št. Rupertu na Dolenjskem. S sedanjim patriarhom Ludovikom sta si prav prisrčna prijatelja. "Joj, kaka sreča," se razveseli grof. "Sedaj mi ne bo več težko mojega sina Hermana posaditi na freisinski škofovski prestol."

Kako veselo sta se pozdravila prijatelja v najodličnejši grajski dvorani, v kateri so nastanili patriarha. Ludovik je bil odlične postave. Mogočen in visokorasel mož, srednjih let, z odločnimi trdimi potezami na obrazu. Če bi ne imel na sebi patriarhalnega križa in drugih duhovniških znakov, bi ga vsakdo imel za svetnega vladarja. In res se je zdelo, da je patriarh bolj vladar kot duhovnik.

"Pozdravljen, predragi prijatelj, v moji hiši," začne grof, ki je patriarha kar tikal, če sta bila sama.

Pa tudi Ludovik je bil snidenja očitno vesel. "Veš kaj, dragi Herman, vračam se s svojega Slovenjgradca, pa si nisem mogel kaj, da bi te ne obiskal."

"Saj bi ti do smrti ne odpustil," ga prekine grof, "če bi šel mimo hiše, pa ne bi prišel vanjo."

"No, no," se nasmehne patriarh. "Kako ne bi prišel k tebi, ko se že toliko časa nisva videla."

"Zato si imava gotovo dosti povedati, moj ljubi Ludovik."

"No, saj ostanem par dni pri tebi, pa se bova že porazgovorila."

"Veš kaj, Ludovik, neko prošnjo imam do tebe."

"Dobro, kar povej mi jo. In če le količkaj morem, ti jo radostno izpolnim."

Herman za hip obmolkne, pa hitro spet začne: "Gotovo si že izvedel, kako žalostno je končal škof Konrad v Loki."

"Da, čul sem o tem," de patriarh resno. "In baje trdijo, da se je Hebenstreit sam umoril."

"Vse kaže tako," pristavi skromno Herman.

Toda patriarh vzkipi: "Ni ga človeka, ki bi me mogel o tem prepričati. Predobro sem poznal svetniškega škofa. Treba bo stvar razčistiti."

Grof spozna, da se je zarekel. Zato hitro udari na drugo struno: "Tudi jaz nisem o tem prepričan. Čas bo že razvozlal uganko. Pa pustiva to, dragi prijatelj. Moja prošnja se ne tiče umrlega škofa, temveč se nanaša že na njegovega naslednika."

Patriarh pozorno prisluhne. Herman pa kar naravnost vzkliknil: "Želel bi, da bi postal moj Herman freisinški škof."

Zvonko se Ludovik nasmeje: "Čudovito! Prijatelj, ti si mi besedo kar naravnost iz ust vzel. Jaz sam sem ti mislil to predlagati. In prav zato sem prišel k tebi. V resnici, ne poznam moža, ki bi bil škofovske časti bolj vreden, kot mladi Herman Celjski."

Tudi grof se razveseli, ko sliši te besede. "Toda, dragi patriarh, moj sin o škofovski časti noče ničesar slišati. Najraje bi postal minorit doli pri Marijini cerkvi."

Smehljaje pristavi patriarh: "No, to je najboljšo spričevalo zanj. Mu bomo pa zapovedali pod pokorščino, potem bo poslušni mladenič brez dvoma ubogal."

V tem hipu naznani rog na grajskem stolpu, da nekdo želi v grad. Gospoda pogledata skozi okno, od koder se je videlo naravnost pred grajski vhod. Pravkar sta stopila dva duhovna gospoda čez dvigljivi most.

"Ravno prav," zakliče grof, "poglej prijatelj, tamkaj prihaja moj sin v spremstvu očeta gvardijana. Gotovo sta prišla pozdravit tebe."

"Torej se je vendar zvedelo, čeprav sem prišel čisto tajno na tvoj grad," de nato patriarh.

Pa sta duhovnika že vstopila in ponižno pozdravila patriarha in nato še grofa. Res sta izvedela, kako visokega gosta imajo v gradu. Zato sta se mu prišla poklonit.

"Gospodje, bodimo si domači," vzklikne patriarh in hitro prekine običajne ceremonije. Grofu pa reče: "Prijatelj, poskrbi nam južinico, pa se bomo vmes kar po domače pogovorili."

In res. Pri čaši zlato rumenega ljutomerčana se je vsem gospodom razvezal jezik. Patriarh je bil izredno dobre volje. Ni si mogel kaj, da bi se prijateljsko ne pošalil z mladim duhovnikom. Kar nenadoma si sname z eno roko škofovsko kapico, z drugo pa naprsni križ in v hipu z obojim okraši osuplega Hermana. Nato veselo zakliče: "Bog živi novega freisinškega škofa Hermana de Cilia!"

Oba duhovnika ostrmita, patriarh pa radostno nadaljuje: "Ne bodite tako prestrašeni, gospod Herman. Tudi vi, pater gvardijan, ne glejte me tako začudeno. Veste, vašega poslušnega učenca vam bomo vzeli in ga naredili za škofa. Upam, da ne boste nasprotovali."

Veselo se oče gvardijan zasmeje: "Nikakor ne, vaša prevzvišenost. Srečen in ponosen bom, da sem vzgojil škofa."

"No, sedaj moramo vprašati še gospoda Hermana samega: Kaj pravite na to?"

Mladi duhovnik je bil ves zaprepaden. Nekaj je poskušal govoriti o nevrednosti. Toda patriarh ga je prekinil: "In če vam zapovem pod pokorščino, da sprejmete ponujano čast?"

Tedaj se Herman premaga: "Vaša prevzvišenost, ubogati je bila do sedaj vedno moja navada in upam, da bo tudi v bodoče."

"To je odgovor," vzklikne patriarh, "odgovor, ki je najbolj primeren škofovskemu kandidatu."

Oče Herman vstane in ves srečen prvi napije svojemu ljubljencu. Tudi drugi gospodje mu čestitajo.

"Pa pustimo šalo," pravi patriarh, ko Herman spoštljivo odloži škofovske znake in mu jih vrne. "Pomenimo se resno o našem načrtu."

Grof ga prekine: "Saj vendar ne misliš, dragi prijatelj, tako kmalu oditi."

"Rekel sem ti že, moj Herman, da bom ostal le par dni pri tebi. Nujna opravila me kličejo v Rim. Saj veste, gospodje, v kakšnih težavah se nahaja moj prijatelj, edini pravi papež Gregor, ko si lasti nesrečni Peter de Luna papeško čast kot Janez XXIII. Potolažit grem sv. očeta in mu zagotoviti svojo zvestobo. Ob tej priliki bom tudi osebno uredil zadevo o novem freisinsškem škofu."

Grof Herman ga vpraša, če misli iti naravnost v Rim.

Patriarh potrdi. "Le v Loko bi prej še rad šel." Pri teh besedah grof malce pobledi, pa se takoj obvlada. "Zato grem tja," nadaljuje Ludovik, "da poskusim dognati skrivnost Konradove smrti." Grof znova pobledi. Zato se kot slučajno za hip obrne proč. Patriarh, ki seveda ni opazil Hermanove zadrege, še dostavi: "Nočem namreč, da bi kdo sv. očeta napačno obvestil o smrti nesrečnega Hebenstreita. Pojasnil mu bom sam, da o samomoru ni niti govora!"

Da bi prekinil neprijetno govorjenje, vpraša Herman hitro: "In kdaj misliš, da se boš vrnil iz Rima?"

"V treh mesecih gotovo, če ne prej," odvrne patriarh. "Ti pa skušaj medtem v Freisingu zadevo urediti. Saj tam imaš dosti prijateljev."

"Da, to bom storil. Saj sem že itak poslal tja brzega sla s poročilom o škofovi smrti."

"Sklicuj se name, pa gotovo ne bo nobenega ugovora."

Tedaj se oglasi zvonček doli v minoritski cerkvi, ki je vabil prišleca k skupni molitvi brevirja. Zato se duhovna gospoda spoštljivo poslovita od patriarha in grofa ter odideta molče in zamišljeno v mesto.

Par dni nato je patriarh res odjezdil v Loko. Naselil se je pri klarisah. Tu je najprej opravil zadušnico za umorjenega škofa, nato pa se je natihoma podal v spremstvu prošta Andreja na škofov grob v grajskem vrtu. Tu sta šepetaje zmolila Libero. Obema so prišle v oči solze ob tej pretresljivi molitvi.

Patriarh je poizvedoval, pa ni mogel ničesar dognati, kdo je škofa umoril. Naročil je klari-sam in duhovnikom, naj zvesto molijo, da se čim prej zve resnica.

Pred odhodom je še pohitel v Staro Loko, ki je bila tudi brez farnega očeta. Povpraševal je ondotne kaplane, kakšna je želja duhovščine in ljudstva, kdo naj bi bil Salomonov naslednik. Z veseljem je čul, da so vsi za prošta Andreja. "Dobro," je slednjič odločil, "zgodilo se bo po vaši želji!" Duhovniki so ga tudi vprašali, kdo bo novi škof. Toda patriarh je na to vprašanje modro molčal.

Patriarh Ludovik je srečno potoval v Rim. Spotoma se je oglašil še doma v Ogleju. Tu so se on in njegovo oboroženo spremstvo do dobrega odpočili. Nato so jadrno hiteli dalje. Papež Gregor XII. se je izredno razveselil patriarhovega obiska. Saj mu je bil Ludovik zvest prijatelj v sreči in nesreči. Ko sta opravila svoje osebne zadeve, mu je patriarh predložil tudi

prošnje, naj potrdi Hermana Celjskega za novega freisinškega škofa. Pri tem mu ga je opisal v najlepši luči. Zato ga je papež z veseljem potrdil. Patriarh Ludovik je opravil predpisane obiske rimskih cerkva, nakar se je nemudoma odpravil proti domu.

Toda v Ogleju se ni dosti pomudil. Hitel je v Celje, da čim prej posveti novega freisinškega škofa. Osebo hoče izvesti to posvečenje, da bo s tem še bolj razveselil grofa Hermana. V Ljubljani je povabil s seboj svojega vikarja pičenskega škofa Gregorija, ki je na Kranjskem namesto njega opravljal škofovske posle. Gregorij mu je povedal, da se na Štajerskem ravno mudi krški škof Janez, da uredi škofijske fevde, ki jih upravlja celjski grof Herman. "No," si veselo misli patriarh, "pa smo trije škofje in lahko izvršimo posvečenje novega škofa."

Prišel je praznik Vseh svetnikov anno Domini 1412. Vse celjsko mesto je bilo bajno okrašeno. Tudi pozna jesen je še enkrat, kot za slovo, poklicala poletje v deželo. Vse je občudovalo celjski grad, ki je bil na predvečer sijajno razsvetljen. Navsezgodaj zjutraj so se oglasili vsi mestni in okoliški zvonovi in zagrmeli slavnostni streli. Celjani so kar tekmovali, kdo bo več storil za proslavo velikega praznika. Saj je vse to navdušenje veljalo mlademu grofiču Hermanu, ljubljencu vsega mesta, ki bo danes prejel škofovsko čast.

Ob desetih dopoldne se je razvil slavnostni sprevod iz minoritskega samostana do mestne opatije sv. Danijela. Na čelu so korakali mestni trobentači, sledili so jim vitezi, vsi v blestečem orožju. Za njimi je šel njegova prevzvišenost patriarh Ludovik v svojem slavnostnem oblačilu. Spremljala sta ga krški in pičenski škof ter velika množica svetne in redovne duhovščine. Tik za patriarhom je bila zbrana vsa Hermanova družina. Oče Herman je sam vodil za roko bodočega škofa. Za njim je korakala vsa ostala družina. Prvi je šel njegov najstarejši sin Friderik, ki je vodil za roko svojo resno ženo kneginjo Elizabeto. Mali njun sinček Urhec pa se je oklepal tetke Barbare, ki se mu ni branila, čeprav je bila odeta v cesarska oblačila. Drugi Hermanov zakonski sin, ki je tudi nosil očetovo ime, je spremljal svojo ženo princezino Beatriko Bavarsko. Njima je sledila hči Elizabeta v spremstvu svojega moža, zanemarjenega goriškega grofa Henrika. Drugo hčer Ano je vodil njen mož ogrski palatin Nikola Gorjanski. Ostal je le še Hermanov najmlajši sin mladostni Ludovik, ki se je v spremstvu pridružil sestri Barbari in nečaku Urhcu. Na obeh krajih ceste je stala nepregledna množica gledalcev, ki so navdušeno vzklikali sijajni družini svojega vladarja. Pred patriarhom pa so poklekali, da so prejeli njegov blagoslov.

Pred mestno cerkvijo sv. Danijela je pričakoval sprevod častitljivi opat Peter v spremstvu svojih kaplanov. Ko je prišel patriarh, mu je opat kleče ponudil blagoslovljeno vodo ter njega in duhovščino spremljal v čudovito okrašeno cerkev. Tu je patriarh, ob strežbi krškega in pičenskega škofa, mladega Hermana posvetil v škofa. Novi škof je bil med posvečenjem bolj v nebesih kot na zemlji. Ljudstvu se je zdelo, da gleda pred seboj angela, tako je bil mladi duhovnik pogreznjen v molitev. Čudovit je bil pogled nanj, ko je prvikrat stopil pred oltar odet v škofovski ornat. Lepo mu je pristajal valovit gotski plašč in nizka zlata mitra, ker mu je oboje zvezla sama cesarica, njegova sestra Barbara. Krasno starinsko škofovsko pastoralno palico mu je poklonil patriarh. Bila je odlično benečansko delo. Od ginjenja se je škofu Hermanu tresel njegov krasni glas, ko je prvič zapel slovesni škofovski blagoslov: "Benedicat vos omnipotens Deus + Pater et + Filius et + Spiritus Sanctus." Pri tem blagoslovu je novemu škofu obvisel pogled na toliko občudovani sliki blagoslavlajočega Kristusa na južni steni srednje cerkvene ladje, ki jo je pred dobrimi šestdesetimi leti naslikal minoritski brat Oton.

V. Mekinjska opatica

Tudi v Mekinjah je strašna smrt škofa Konrada izredno bolešno odjeknila. Saj mekinjski samostan vodi njegova sestra, opatica mati Elizabeta de Hebenstreit. Že prvi pogled nanjo nam to razodeva. Mati opatica je prava podoba škofa Konrada. Ista ponosna postava, isti izrazi obraza z odločnimi potezami in iste lepe mile oči. Je nekaj let starejša od pokojnega brata. Saj vodi mekinjski samostan že skoraj celih deset let. Konrada je med drugim tudi ljubezen do sestre nagibala, da se je potegoval za freisinško škofijo. S tem je upal, da bo mogel iz Loke večkrat obiskati svojo dobro sestro.

Mekinje so starodavna naselbina. Že v letu Gospodovem 1143 so imeli plemiči Mekinjski svoj grad in pri gradu starodavno Marijino cerkev. Ko so postali grajski lastniki plemiči Galenberški, so v letu 1300 spremenili grad v samostan sv. Klare. Prva samostanska predstojnica je bila Klara Galenberška. Ta podjetna gospa je zgradila 1302 še eno, zgornjo cerkev, ki je bila namenjena le samostanski družini, dočim je stara cerkev ostala farna. V novi samostan so vstopile najodličnejše deželne plemkinje, ki so pripomogle, da se je samostan vedno lepše razvijal. Nune so gojile res svetniško življenje, prav po zgledu sv. Klare. Takšen je bil sloves mekinjskih nun, da so dobrih petdeset let po svoji ustanovitvi zasadile že novo vejo svojega reda, ko se je nekaj sester preselilo v Loko. Že kar prve mekinjske opatice so bile odlične žene, ki so poleg molitvenega življenja znale tudi ves samostan obdržati na višku.

Tudi sedanja opatica Elizabeta de Hebenstreit, ki je že šesta v vrsti mekinjskih samostanskih predstojnic, prav nič ne zaostaja za svojimi prednicami. Tudi ona je sveta, a tudi gospodarstvena žena, ki z močno roko in ljubečim srcem kot prava mati spretno vodi samostansko družino. Saj je bila takega posla že zmlada navajena. Tam v domačem Hebenstreitskem gradu, v prekrasni Koroški, je že kot mlada gospodična vodila gospodinjstvo, ko je mati tako zgodaj umrla. V njej, najstarejši hčerki, sta imela bratec Konrad in sestra Ana pravo drugo mamico. Ko sta odrasla, jima je ta mamica odšla v samostan tja v daljne Mekinje na Kranjsko. Kondi je postal duhovnik in škof, Ana se je poročila na Stari dvor, pa je tudi kmalu umrla od tuge nad slabim možem. Zapustila je sinčka Hinka, za katerega se je po očetovi smrti zavzel stric Konrad.

Kako se je razveselila mekinjska opatica, ko ji je brat Konrad sporočil, da bo prevzel freisinško škofijo. Kot freisinški škof se bo vsako leto dalj časa mudil v Loki in tako se bosta večkrat videla. In res jo je škof Konrad lani ob nastopu takoj obiskal v Mekinjah. Prav v teh dneh ji je sporočil, da jo obišče, preden odide v Rim. Ves samostan se je že veselil njegovega prihoda.

Toda, kaj je to! Ves prepoten je prijezdil sluga loškega samostana v Mekinje. Ko ga je opatica sprejela, od žalosti ni mogel priti do besede. Polagoma se umiri in pove strašno novico o škofovi smrti. Obzirno in prizanesljivo je omenil tudi ostudno sumničenje o samomoru.

Kot blisk iz jasnega je ta grozna vest zadela opatico. Brez besede se zgrudi na kolena pred pretresljivo romansko podobo Križanega, ki je visela v parlatoriju. Čez hip se izvije iz njenih prsi krčevit jok, ki pretresa vse njeno telo. Toda junaška, vsa v Bogu poglobljena žena, se kmalu premaga. Spoštljivo poljubi Križanemu krvaveče rane in vzdihne: "Fiat voluntas Tua - Tvoja volja se zgodi!"

Nato se usede in mirno poslušajo podrobnosti o strašnem umoru. Vse hoče natančno izvede-

ti. Tudi o nečaku Hinku sprašuje. Ko izve, da so ji brata pokopali kar na vrtu kot pravega samomorilca, jo bolelost znova premaga. Takoj skliče samostansko družino. Na kratko jim pove novico o groznem zločinu in zaukaže javne mrtvaške molitve. In že se je oglasil turobni glas samostanskega zvona, ki so se mu pridružili še drugi in so objokovali umorjenega škofa.

Drugo jutro so opravili v Marijini cerkvi slovesno zadušnico. Takoj po maši pa se je opatica usedla v zaprto kočijo in se v spremstvu matere priorice odpeljala v Loko. Saj je šlo za čast njenega brata škofa in za preskrbo nebogljenega nečaka Hinka.

Vso pot redovnici ne spregovorita besedice, temveč neprestano šepetaje molita za nesrečnega škofa. V nekaj urah sta že na Kamnitem mostu in kočija se ustavi na loškem nunskem dvorišču. Loška opatica je svojo tovarišico že pričakovala. Molče sta se objeli sveti ženi in se bridko zjokali. Mekinjska opatica je želela, da bi čim prej obiskala bratov grob. Zato domača opatica takoj obvesti prošta Andreja in ga prosi naj ju spremlja.

Poklicali so tudi Hinka, ki je čudno zmeden in prepaden pozdravil svojo teto. Do sedaj se fant ni kaj prida zanjo zmenil. Videl jo je šele enkrat, ko je lani spremljal škofa Konrada v Mekinje.

Opatica Elizabeta prime svojega nečaka ljubeznivo za roko in ga hoče prav po materinsko pozdraviti. Toda kar ostrmi, ko zagleda fantovo prepadeno obličje. Čudi se, da ga je škofova smrt tako zadela, saj ji je bilo dobro znano, kako lahkomišljen je bil do sedaj Hinko. Ni vedela, kaj bi mu rekla, pa je k sreči prišel prošt Andrej, da so skupno pohiteli na škofov grob.

Ravno se je zmračilo, ko se je odprlo samostansko dvorišče. Zavili so proti grajskemu vhodu nad Grabnom. Bile so tri nune: obe opatici in mekinjska priorica mati Margareta Kolovška. Vse so bile zagrnjene v temne pajčolane. Pred njimi sta šla prošt Andrej in Hinko. Brez besede so prestopili grajski portal in hiteli po dvorišču mimo glavnega stolpa na samotni in tihi grajski vrt.

Komaj so dospeli na njegovo sredino, že so opazili v skrajnem vrtnem kotu drobno rdečo lučko, ki je sijala iz odprte starodavne kapelice. Zdrznili so se, ker so vedeli, da ta lučka gori na škofovem grobu. Bog ve, katera ljubeča roka jo je prižgala? Opatica de Hebenstreit je vztrepetala, ko so obstali na bratovem grobu. Na kolena se zgrudi in bridko zaplaka.

Čudno! Tudi Hinko se kleče skloni nad grobom in tiho in krčevito joka. Tu torej leži tisti, ki mu je izkazoval same dobrote, a on ga je v zahvalo umoril. Kesanje in žalost mu hočeta raznesti srce. Kar povedal bo, na glas bo zakričal: Jaz, jaz sem ga umoril! Naj izve ves svet za njegov greh. Naj tudi njega umorijo, saj drugega ne zasluži. Toda kaj je to? Ali ne vidi njegova duša jasno pred seboj svetniško postavo pokojne grofice Hildegarde s Starega gradu? Ali ne drži sveta žena prst čez ustnice v znamenje, da mora molčati, kot mu je naročila, preden je umrla. Da, molčati mora, sam mora nositi grozno skrivnost v svojem srcu. To, prav to, mora biti sedaj njegova pokora. Taka je najsvetejša volja božja, kateri se njegova mlada duša noče več upirati.

Sočutno sta tovarišici dvignili mekinjsko opatico. "Glejte, predraga sestra," ji prigovarja loška opatica. "Glejte na Križanega tukaj. Več je trpel kot vi, ko je govoril: Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil. Pa je tudi molil: Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo."

Ob teh besedah je tudi Hinkovo dušo obsijala tolažba. Bog tudi njemu odpušča, saj res ni vedel, kaj je delal. On tako mlad, tako neizkušen in neutrjen, je padel v roke zločincev, pa je napravil, kar je bilo pravzaprav njihovo delo. O Kristus križani, ti sam veš, da je bilo res tako.

Zato vem, da mi odpuščaš. Pokoro pa, ki mi jo naložiš, radovoljno sprejemam.

Prošt in redovnice tiho molijo, pa tudi Hinkova duša spet more moliti. Moli za svojega strica, pa ne toliko za njegovo zveličanje, o katerem čuti, da ga je že dosegel. Bolj prosi velikega pokojnika oproščenja zase in mu obeta poboljšanje in pokoro.

Tedaj je nastala noč. Pa že je vzšla bleda luna in posrebrila vso tihotno okolico groba. Še celo lučka na grobu je obledela ob njeni svetlobi. Redovnici sta prijeli škofovo sestro za roke in jo odvedli od groba. Gospod Andrej pa je usmiljeno vzel fantovo roko v svojo in vsi so zapustili vrt.

Drugo jutro je šla opatica Hebenstreit k loškemu glavarju staremu Gutenbergu. Ta jo je že pričakoval. Konradova delovna soba je bila še zapečaten, kar je storila komisija takoj po njegovi smrti. Edina sorodnika po pokojnem škofu sta bila mekinjska opatica in Hinko. Zato sta oba v glavarjevem spremstvu šla v škofovo delovno sobo. Tu je bilo še vse tako, kot na usodni večer. Poklicali so še Konradovega slugo Marka in mestnega pisarja Feichtingerja. Sluga je odpiral omare, v katerih niso našli nič posebnega. Nazadnje so odprli železno blagajno. Tu so med drugim drobižem našli tudi zavitek z napisom: Pet tisoč zlatnikov za pot v Rim in za nastanitveno takso. Hinko se vidno zdrzne, ko zagleda denar.

Glavar povzame besedo: "Ker ni oporoke, pravijo postave, da se imetje razdeli na tri enake dele, ki pripadejo: en del freisinški škofiji, drugi del siromakom in tretji del sorodnikom."

Opatica in Hinko oba izjavita, da se denarju odpovesta. Pač pa želita, da njun delež dobi škofov zvesti in že postarani sluga Marko, da bo s tem preskrbljen za celo življenje. "Za sv. maše bomo že sami poskrbeli, pa tudi škofija bo v tem oziru svojo dolžnost izpolnila," odloči naposled opatica.

Mestni pisar je vse to zapisal. Drugih posebnih vrednosti škof ni imel. Bil je tako skromen, da se je zadovoljil s tem, kar je bila skupna last vsakega freisinškega škofa. Hinko je bil pri tej obravnavi že čudovito pomirjen. Do tete je postal že kar zaupljiv.

Toda modra opatica je želela poskrbeti tudi za zapuščenega mladeniča. Ko so se po obravnavi usedli k mizi, ga je vpričo glavarja vprašala, kaj namerava v bodoče storiti. Hinko ni vedel, kaj bi odgovoril.

Tedaj znova začne gospod glavar: "Častita mati opatica, tudi zanj smo že poskrbeli. Res je bil fant do sedaj precej lahkomiseln, toda vse kaže, da ga je strašna nesreča zmodrila. Kajne, da je tako, gospod Hinko?" Fant resno pritrdi in obljubi poboljšanje, Gutenberg pa nadaljuje: "Govorila sva o tem tudi že s samim deželnim glavarjem Celjskim grofom Hermanom, ki mi je obljubil, da bo pri novem škofu zastavil ves svoj vpliv, da bo postal gospod Hinko moj naslednik. Jaz sem se namreč odločil, da bom stopil v pokoj takoj, ko nastopi novi škof."

Hinko pri teh besedah zardi in pobledi hkrati, kar pa sta teta in glavar smatrala kot presenečenje ob tej veseli novici.

Opatica se je začudila, kako da more biti celjski grof njenemu nečaku tako naklonjen, ko vendar ve, kako nasproten je bil njenemu bratu.

"Celjski grofje imajo svoje muhe," se nasmehne glavar. Nato pa de: "Pa še nekaj bi vama rad povedal, draga moja. Kajne Hinko, vi bi radi poročili mojo hčerko Ano Marijo?" Hinko postane rdeč kot kuhan rak, glavar pa konča: "Verjamem ti, dragi Hinko, da postaneš moder mož in moj vreden naslednik. V tem slučaju ti dam besedo, da bo Ana Marija tvoja žena. Kajti tudi ona te ljubi in te želi poročiti."

Hinko je ves iz sebe. Kar besede ne najde, da bi se dobremu gospodu zahvalil. Celo na svoj zločin je v tem srečnem trenutku pozabil. Zato pa se je mati opatica tem prisrčneje zahvalila. "Gospod glavar," mu je rekla. "Vi ne veste, kako težak kamen ste mi odvalili od srca."

Toda plemeniti mož ni maral zahvale. "Pustimo to. Saj smo s tem vsi zadosti poplačani, da nam je ta hip prvi sončni žarek tolažbe po strašni nesreči, ki nas je zadela. Bogu naj gre hvala za vse!"

Po teh besedah je pospremil oba na škofov grob. Opatica je še enkrat ganljivo vzela slovo od predragega groba. Toda bila je očitno pomirjena in vdana v voljo božjo. Ob grajskem vhodu so se prisrčno poslovili. Hinko je spremil teto do samostana. Tu sta se mekinjski nuni sestrsko poslovili od loških tovarišic. Pa sta se usedli v kočijo. "Deo gratias - Bogu hvala," še reče opatica in že se odpeljeta proti domu.

VI. Zadovoljni Ločani

Tudi v Loki se je kmalu raznesla vest, kdo bo novi škof. Sprva so meščani ostrmeli, ko so izvedeli, da bo njihov škof sin celjskega grofa. Toda ko so slišali o mladem duhovniku samo dobre govorice, so se umirili. Zato so z veseljem poslali na slovesnost škofovskega posvečenja v Celje častno zastopstvo, ki ga je vodil častitljivi loški glavar Gutenberg. Duhovnike pa je zastopal prošt Andrej.

Ko so se slavnosti končale, je novi škof želel, naj pride k njemu loško zastopstvo. Škof je Ločane sprejel v prošnji sv. Danijela, kjer mu je mestni prošt z veseljem prepustil nekaj soban. Sicer je grof Herman zelo želel, da bi škof stanoval kar v domačem gradu. Toda sin mu je vljudno, a dosti odločno povedal, da se to škofu ne spodobi. In grof se je vdal svojemu ljubljencu. Škof je svoje nove podložnike zelo prisrčno sprejel. Prav nič ni kazal svojega dostojanstva. Čisto preprosto je bilo njegovo občevanje z njimi.

Takoj si je pridobil srca vseh Ločanov. Živo se je zanimal za loške razmere. Z žalostjo se je spomnil žalostne smrti svojega prednika in je prosil zastopnike, naj kar najodločnejše pobijejo po Loki ostudno sumničenje o škofovem samomoru. Z veseljem so mu Ločani to obljubili ter mu povedali, da tudi sami niso nikdar verjeli tem grdim govoricam.

Nato se škof obrne k proštu Andreju in ga povpraša po loških duhovnikih. Gospod Andrej potoži, da nimajo farnega očeta, ko jih je tako nenadoma zapustil vikar Salomon.

"Slišal sem že praviti o tem svetem duhovniku," reče škof. "Pa tudi za njegovega naslednika že vem. In ta ste vi, gospod prošt."

Ostgugl zardi in pravi skromno škofu: "Prezvvišeni, ali ne vidite, kako sem še mlad. Loška okolica ima mnogo starejših in zaslužnih gospodov, ki so te službe mnogo bolj vredni kot jaz".

Škof Herman se nasmehne: "In prav ti so mi poslali pismo, v katerem vsi želijo in prosilo, da zasedete Staro Loko vi." Pri teh besedah vzame z mize pergamentno pismo in mu ga pokaže: "Glejte, gospod prošt, vsi so podpisani. Samo vašega imena ni med njimi", konča smehljaje škof.

Tedaj se oglasi Gutenberg: "Prezvvišeni, bodite prepričani, da niso le duhovniki za gospoda Andreja, temveč tudi ljudstvo." Tem glavarjevimi besedami vsi navzoči Ločani živahno pritrujejo.

Tedaj odloči škof: "Nimate se več upirati, gospod Andrej, stvar je namreč že končana. Sam oglejski patriarh je vas določil za loškega župnika. Postave pravijo, da ima prifarškega župnika imenovati freisinski škof, potrdi pa ga oglejski patriarh. Jaz sem vas že predlagal in patriarh vas je potrdil. Vložite takoj predpisano prošnjo, ki je že naprej rešena."

Po teh besedah se obrne škof k Ločanom in jih prijazno pozove, naj pozdravijo svojega novega župnika. Ločani so to z največjim veseljem storili. Pa so se tudi škofu najtopleje zahvalili, da je ustregel njihovi želji.

Gutenberg znova začne: "Ker nam je vaša prevzvišenost tako naklonjena, bi si upal izreči še eno željo."

Škof mu takoj odvrne: "Le na dan s prošnjo, gospod glavar. Če je v moji moči, vam bo ustrezno!"

"Da, v vaši moči je, prevzvišeni. Jaz namreč želim stopiti v pokoj. Starost se mi oglašja in z njo težave, ki jih prinaša."

Škof ga prijazno prekine: "No, glede starosti še niste tako na koncu. Pa če sami tako želite, se vam bo ustreglo. In tudi to že vem, da si želite kot naslednika mladega Hinka, nečaka pokojnega škofa Konrada."

Gutenberg ne more skriti začudenja nad tem, da je škof tako natančno poučen o loških razmerah. Da bi skrnil svojo zadrego, pristavi: "Res je to moja želja. Sicer je fant še nekoliko mlad, pa se je zelo zresnil spričo nenadne stričeve smrti."

Herman se nasmehne: "Saj je tudi škof še mlad. Naj bo torej mlad tudi njegov oskrbnik. Sicer boste pa vi sami stali ob strani svojemu zetu, kajne, gospod Gutenberg."

Gutenberg se še bolj začudi. Škof pa mu reče: "Slab gospodar Loke bi bil, če bi se takoj v začetku ne zanimal za ondodne razmere." Ni pa povedal, da ga je o vsem tem obvestil njegov oče, grof Herman. Pač pa je pristavil dobrohotno: "Zelo všeč mi je, da se zavzimate za zapuščenega fanta. Tudi zase mislim, da me veže ista dolžnost, ker sem naslednik njegovega strica, ki je do sedaj zanj skrbel."

Preden škof Herman odpusti Ločane, se še enkrat obrne na gospoda Andreja: "Veste, gospod Ostgugel. Tudi kot loški župnik boste ostali še vedno moj prošt. Zelo želim, da boste tudi v moji družbi, kadar bom v Loki, kot ste bili zvest družabnik mojemu predniku. Zato vas imenujem za prošta. Dokler bom jaz škof, ne bo proštovske časti užival mestni kapelan, temveč vi!"

Prošt Andrej se v zadregi zahvali škofu. Ta pa še za slovo naroči Ločanom, naj doma sporoče, da jih škof pozdravlja in obljublja, da čim prej obiše Loko. Ko jih še blagoslovi, jih odpusti.

Gutenberg skrivaj pošlje brzega sla v Loko s poročilom, da je gospod Andrej novi župnik. Naj Ločani pripravijo dostojni sprejem. Nato se tudi odposlanstvo vrne domov. Mestni sluga pa je urno z bobnanjem naznanil Ločanom, da je prošt Andrej njihov župnik in da gospod glavar Gutenberg naroča, naj mu pripravijo primeren sprejem.

(Tu je prvi natis Veiderjeve zgodovinske povesti Umorjeni škof prekinjen.)

Opomba k objavi

Pripravil Branko Berčič

Duhovnik in umetnostni zgodovinar Janez Veider (1896-1964) je svojo povest iz (škofje) loške zgodovine z naslovom *Umorjeni škof* objavil v lokalnem glasilu za takratni kamniški okraj Pod Grintovci, kateremu je bil tudi glavni urednik. Časnik je izhajal od 29. decembra 1939 do 28. marca 1941 oziroma do začetka druge svetovne vojne in nemške okupacije slovenskega ozemlja. Vsak drugi petek v mesecu je v 1. letniku za leto 1939 in 1940 izšlo 26 števil, v 2. letniku za leto 1941 pa zaradi vojnih razmer samo 7 števil polmesečnika.

V tem času je bila od njegove prve do zadnje številke redno natisnjena tudi Veiderjeva povest *Umorjeni škof*, vse do prekinitve njenih nadaljevanj ob prenehanju izdajanja časnika in delovanja tiskarne v letu 1941. Tako je bilo objavljenih vseh 6 poglavij prvega dela in tudi 6 poglavij drugega dela povesti, vendar s prekinjenim in nedokončanim besedilom povesti. V 1. delu so opisani družbeno okolje in nosilci dogajanj v letu 1412 od prihoda novega freisinškega škofa Konrada v Loko do njegovega umora. Naslov 2. dela povesti pa napoveduje kazen in pokoro za krivce škofovega umora. Posamezna poglavja sicer opisujejo: pokop škofa Konrada, zavetje škofovega morilca pri grofici na Starem gradu, načrtovanje celjskega grofa Hermana za imenovanje novega freisinškega škofa, umestitev grofovega nezakonitega sina in celjskega minoritskega redovnika Hermana iz Celja za naslednjega škofa, opatica iz Mekinj ureja zapuščino svojega brata škofa Konrada ter zadovoljstvo Ločanov z novim škofom - vendar o kakršnikoli kazni in pokori ni nobene besede. Ta zaključni del povesti je ostal v pisateljevem rokopisu oziroma v predlogi za njegovo objavo, ki zaradi vojnih dogodkov ni bila več natisnjena.

Avtor pa je poleg pripovedne napisal tudi drugo, njeno gledališko predstavitev. Kot igro v petih dejanjih iz škofjeloške zgodovine v 1. polovici 15. stoletja so jo pod njegovim vodstvom okoli leta 1963 uprizarjali amaterski gledališčniki v Stari Loki in Šentvidu pri Lukovici, kjer je avtor v tem času služboval. Tipkopi besedila igre je ohranjen v škofjeloškem zgodovinskem arhivu in je objavljen v zborniku oziroma gledališkem listu Jurjeve dvorane in ljudskega ljubiteljskega gledališča v Stari Loki iz leta 2007.

Nedokončano objavljena povest in dramatizacija se vsebinsko ujemata samo v prizorih njenega prvega in drugega dejanja, ki obravnavajo dogajanje med obema Judoma, Hinkom in škofom Konradom v zvezi z njegovim umorom ter morilčevo izpoved grofici iz Starega gradu. Vsebina 3., 4. in 5. dejanja igre pa je osredotočena predvsem na morilčevo kesanje, kaznovanje, pokoro in končno na moralno odpuščanje oziroma oprostitev za storjeni zločin.

Takšno ali podobno kazen in pokoro za umor škofa Konrada je njegovemu nečaku Hinku, kot enemu protiškofovih zarotnikov, avtor verjetno vključil tudi v nam nepoznano nadaljevanje svoje povesti. Ob tem se odpira vprašanje, ali ni avtor določene kazni morda namenil tudi snovalcu in naročniku škofovega umora grofu Hermanu Celjskemu, katerega je z besedami starološkega vikarja Salomona pred božjo sodbo klical že na škofovem pogrebu.

Zgodovinar Veider je prav gotovo poznal kruto usodo in izumrtje rodbine Celjskih grofov. Nezakonski sin grofa Hermana I. in celjski minoritski redovnik, ki mu je po smrti škofa

Konrada leta 1412 oče pridobil položaj naslednjega freisinškega škofa Hermana iz Celja, je umrl že po devetih letih svojega škofovanja v letu 1421. Pet let pozneje je leta 1426 brez nasledstva umrl grofov sin Herman III. Leta 1435 je umrl sam mogočni grof Herman II., ki je bil skoraj pol stoletja na čelu celjske grofovske dinastije. Njegov sin in naslednik knez Friderik II. je umrl leta 1454, čigar sin Ferdinand III. in vnuk Hermana II. je umrl že kot otrok. Drugi Hermanov vnuk knez Ulrih II. pa je bil ubit leta 1456 v zaroti, ko je kot varuh mladoletnega ogrskega in češkega kralja, sinu svoje sestrične celjskega rodu Elizabete in vdove habsburškega, češkega, ogrskega in nemškega kralja Alberta II. (1437-1439), Ladislava Posmrtnega (1445-1457) skušal za celjsko dinastijo pridobiti oblast kraljevega namestnika. Ker sta že pred tem umrla Ulrihova sinova Jurij (1443) in Herman IV. (1452), oba pravnuka Hermana II., je rodbina celjskih grofov ostala brez moškega potomstva in je ob pokopu kneza Ulriha II. obveljalo reklo: Danes grofje celjski in nikdar več. - Toliko v razmislek.

Besedilo Veiderjeve povesti o umorjenem škofu je v Loških razgledih objavljeno po natisu v časniku Pod Grintovci (1939-1941). Opravljena je bila predvsem tehnična tiskarska redakcija in po potrebi usklajena strokovna terminologija. Ohranjeni sta vsebini ustrezna avtorjeva jezikovna in slogovna oblika starinskega pisnega izražanja. Z objavo je odprta tudi možnost za primerjavo med besediloma v pripovedni in dramatizirani obliki, kakor tudi za strokovne analize v povesti nanizanih podatkov o lokacijah, dogajanju in osebah z obstoječimi zgodovinskimi viri.

LITERATURA:

- J. Veider, *Umorjeni škof*. Povest iz loške zgodovine. Pod Grintovci, Groblje - Domžale, 1939-1941
- J. Veider, *Umorjeni škof*. Igra v petih dejanjih iz škofovške zgodovine iz 1. pol. 15. stoletja. Stara Loka. 2007.
- E. Cevc, *Veider Janez*. Slovenski biografski leksikon, IV. knjiga, 13. zvezek, Ljubljana 1982, str. 386-387.
- B. Grafenauer, *Celjski grofje*. Enciklopedija Slovenije 2, Ljubljana 1988, str. 12-15.
- S. Sitar, *Nikdar več, grofje celjski! Več*, 3. 11. 2006, str. 48-52.
- A. Florjančič, *Dr. Janez Veider - duhovnik in ljubitelj umetnosti*. Loški razgledi 53, Škofja Loka 2006, str. 93-112.
- B. Berčič, *Veiderjeva povest o umoru freisinškega škofa Konrada*. V: J. Veider, *Umorjeni škof*, Stara Loka 2007, str. 70-73.